

– Latið aftur sólina skína í Suðuroy

Eg vil takka fyrri tann stóra heiðurin at halda pisurøðuna, ið mæi er sýndur av mínum floksfelagum, ið eins og eg vóru í fimleikarhøll Vágs skúla og tóku ímóti studentsprógnum sínum, við sólstrálm í hjørtunum, tann mjørkatunga jóansókudagin 1998. Tó er eingin ivi um, at sólstrálmarnar í hjørtum okkara henda dagin vóru máttmiklari enn tann tjúkki mjørkin, ið fjaldi landslagið og bygðina. Tí at henda dagin vistu vit, at nú høvdu vit fingið prógv fyrri, at vit vóru komnir eitt stig hægri í okkara tilveru.

Tað er nevniliga so, at so leingi mannaættin hevur livað og havt sín skilvís hugsunarhætt, so leingi hevur hon hugsað um sína tilveru og hvussu hon best hevur kunnað lívbjargað sær á hesari klótu. Kappingin, um at vera bestur til at lívbjarga sær, hevur ført við sær, at ung gjøgnum öldir hava verið noyðd at sýna eldra ættarliðum, at vit eru før fyrri at líva upp til teir eginleikar, ið lívs-tilskiftini krevja og eldra ættarliðið ventar av okkum.

Ungu indánararnir á amerikonsku grasflötunum sýndu teimum eldri indíanarum og gudi sínum sínar mansfórleikar, m.a. við at sita einsamallir úti á vandamiklu grasflötuni, uttan mat og drekka í mangardagar, meðan teir fylgdu ymiskum halgisíðum, ið tann vísi gandaleknin hevði álagt teimum. Hetta verður, á vísindamáli kallað fyrri ein yvirgangsríta. Tað merkir, at talan er um eitt verk, ið skal føra ein persón eitt stig víðari í lívi sínum. Og hetta var júst tað, ið hendi. Tí at, tá ið tann ungi indíanin hevði klárað teir einsamøllu og vandafullu dagarnar á grasflötuni, so varð hann góðtíkin sum ein vaksinn, djurur indíanin. Hann var nú kominn eitt stig hægri á tilverunnar tignadarsiga.

Eins og preiurindánararnir hava havt síni mansverk – sínar yvirgangsrítur – so hava vit fýroyingar eisini havt okkara. Í gamla bóndasamfelagnum var ein ikki góðtíkin sum rættur maður, fyrr enn ein hevði verið til bjarga fyrri fyrstu ferð. Og ein genta var ikki eitt rætt konufólk, uttan hon dugdi at vaska ull, katta, spinna, binda og alt tað, ið høvdi einum bóndasamfelagi til. Seinni, tá ið vit komu til fiskivinnusamfelagið, so var yvirgangsrítan frá dreingi til mann tann, at farast skuldi fyrstu ferð til skips. Hetta hendi oftast, tá ið ein var umleið 14 ára gamal og fermdur.

Men samfelagið broytist, og nú er manndómsroyndin ikki longur at fara til bjarga. Nei, tað er nærmast vorðið eitt frív, ið fólk hava at takast við av og á. Tað, at fara til skips fyrri fyrstu ferð, hevur ikki longur sama virði millum ung, sum tað hevði fyrri bert fúum árum síðani, hóast fiskivinnan enn er tann berandi vinnan í samfelagnum. Vit hava nú eitt samfelag, har ið kunningar-

tøknin hevur stóra ávirkan. Kunningarstøknin ger, at krøvini til vitan um hana vaksa við rúkandi ferð, um vit so vilja tað ella ei. Og tað er júst av hesum, at tað verður neyðugari og neyðugari at hava eina so góða útbúgving sum møguligt, fyrri at sleppa at líva á einum stigi, ið er oman fyrri tað núverandi, á samfelagsins- og tilverunnar tignadarsiga, fyrri at kunna fylgja við sosialu og mentanarlígu gongdini, sum er um allan heim í dag. Tískil er tann nýmótans manndómsroyndin ella kvinuroyndin – nú skal tað jú eittast, at rættindini er eins fyrri bæði kynini – at fáa eina miðnámsútbúgving.

Miðnámsútbúgvingin, sum fyrri tey flestu er ein studentsútbúgving, gr at vit í dag er nógv eldri, tá ið vit eru liðug við okkara yvirgangsríta, enn tey ungu í teimum áðurnevndu samfeløgnum hava verið. Hetta kemst av, at tey í t.d. bóndasamfelagnum lívdu í einum stóðugum og fábroyttum samfelag, har tað bert var neyðugt at læra seg tann dugnaskap og fôrleika, ið foreldur teirra høvdu ógnað sær frá sínum forfedrum. Lívsforin til tað unga ættarliðið vóru einamest verklig, og tískil tók tað ikki so langa tíð at læra tey. Ein fekk mestsum dugnaskapin inn við móðurmjólkini.

Harafurtíð er okkara samfelag í broyting alla tíðina. Hetta ger, at tað ikki longur er nógv mikið at ógna sær verkligar eginleikar frá foreldrum okkara, fyrri at taka ímóti teimum avbjóðingum, ið samfelagið býður okkum. Nei, vilt tú gera teg galdandi í nýmótans samfelagnum, so mást tú hava eina útbúgving, sædda frá humanistiskum sjónarmiði. Og tað er júst endin á byrjanini til okkara breiðu almenniskjálgu útbúgving, ið vit hava hátíðarhildið í eina lítla viku.

Vit hava øll nú í try á stríkt okkum gjøgnum eina studentsútbúgving, ið ikki er endin –, ikki heldur byrjanin av endanum –, men endin á byrjanini av teirri framhaldandi útbúgving og tí framhaldandi lærðomi, ið skal verða okkara lívsgrundarlag í framtíðini. Tí, eftir hesa studentsútbúgvingina, so liggja aftur nokur ár á skulabeinki fyrri framman. Tó velja tey flestu av okkum at biða eitt ár, áðrenn vit halda fram við lesnaðinum. Hetta árið er, fyrri tey flestu av okkum eitt psykosomatiskt moratorium, sum sálfrøðingurin Erik Erikson kallar tað. Hetta merkir, at árið er eitt deytt tíðarbil, hvat lesnaðinum viðvirku. Og tað er í hesum tíðarskeiði, at tað rennur fram fyrri tey flestu av okkum, hvat vit vilja gera í framtíðini.

Hetta studentsprógv, ið vit nú hava ógnað okkum, er sanniliga ikki ókeypsi. Nei, tað hevur kostað bæði

segði John Johannesen, sum helt pisurøðuna fyrri studentarnar á pisufundinum í Vági fríggjakvøldið. Hann lovaði at koma aftur til Suðuroy eftir lokna útbúgving

samfelagnum og foreldrunum fitt av peningi og orku, meðan tað hevur kostað okkum sveitta og tár. Vit vita jú øll, hvussu tað kennist at síggja javnaldrar okkara, sum vit gingu í flokki saman við í fólkaskúlanum, koyra runt í dýrum bílum meðan vit eru noyðd at taka bussin ella súkkuluna. Men tað fíggarliga er ikki alt. Vit hava gjøgnum okkara útbúgving fingið nakað, ið vit halda vera sera virðismikið. Ja, so virðismikið, at tað ikki kann gerast upp í peningi og óðrum verðsligum góðsi. Vit hava fingið okkara breiða, mentunarlaga fôrleika. Og hesin vittefvennari fôrleikin ger, at flestu hurðar standa opnar fyrri framman.

Sjálvt um vinir okkara úr fólkaskúlanum eru komnir fram um okkum, fíggarliga sæð, meðan vit hava tikið okkum okkara útbúgving, so ivist eg onga løtu í, at um vit brúka okkara mentunarlaga fôrleika á rættan hátt, so hava vit góðar møguleikar víðari í lívinum, og væntandi koma vit ikki at angra. Tí lærðomi er lættur at bera.

Sjálvandi skulu vit vera errin av okkara studentspróvi. Og tað eru vit yðsæð eisini. Tað er jú ikki uttan stríð, at hetta studentsprógv, ið liggur heima á stovuborðinum. Men vit skulu minnst at, at erar er ikki bert okkara. Foreldur okkara, ommur og abbar og eisini makar hava blött fyrri okkara studentsprógv. Men, hvussu er við verkamanninum? – Eigur hann ikki eisini ein lut í æruni? – Hevur hann ikki góðið upp ímóti helminginum av løn sínari í skatti, so at samfelagið millum annað hevur ráð at geva okkum okkara útbúgving og okkara útbúgvingarstaðul – sjálvt um hann er munandi lægri hjá okkum enn í teimum londum, ið vit vanliga sammetta okkum við? – Jú, vit eru ein floði, ið skattaborgarar og

samfelagið annars hava sett pening í. Vit eru ein floði hjá foreldrum, ommum, abbum, makum og samfelagsins skattaborgarum á sama hátt, sum eitt nýtt skip ella eitt nýtt flakavirki er ein floði hjá eigarinum.

Og tað skuldi verið so – um ein ikki hugsar um áttatiárin – at eingin setir pening í eitt flakavirki ella eitt skip, ið ein framman undan veit ikki fer at bera seg. Fyri at ein reidiligur persónur skal tíma at seta pening í tilfíkt, so má hann framman undan vita, at floði hansara fer at geva nakað av sær. Tað sama er við okkum. Vit eru ein floði, ið tað ikki ber so væl til hjá spekulantum at falsa við. Vit eru ein floði, ið samfelagið harafurtíð kann gagnnýta. Vit eru ein floði, ið skattaborgararnir, familja og vinir krevja nakað av. Samfelagið ventar av okkum, at vit eftir eina víðari útbúgving fara at verða samfelagum og serliga okkara heimaoyggj, Suðuroynni, at gagni.

Hetta kunnu vit við, at vit, eftir okkara lestrarar í útleið, koma aftur til okkara heimaoyggj at nýta okkara eginleikar, henni at gagni. Miðsavnin í Tórshavn og har í kring hevur nevniliga verið ein stórir trupulleiki fyrri Suðuroynna og útjaðaran annars. Vit vita bara, hvussu trupult tað var fyrri ung í Suðuroynni at nema sær miðnámsútbúgving, áðrenn vit finga slíka til Suðuroy. Neyðugt var at fara antin til Havnar ella til Danmarkar. Hetta var jú í mest kensluborina ældrunum – uml. 16-30 ár – so tá ið ein var liðugur við útbúgvingina, so var hugurin fyrri heimstaðnum meira ella minni køvður. Og úrslitið gjørdist, at hesi fólk ikki komu aftur til oynna.

Nú hava vit tífetur fingið studentaskúla her í Suðuroynni og vit kunnu, sum tey næstu í roðini, spaka ikring á jóansóku við studenta-

húgvuni á høvðinum, errin av, at vit hava kunnað brúkt okkara kenslubornastu ár her heima á okkara heimaoyggj, Suðuroynni. Og tað eru vit fegin um. Vit kunnu til eina og hvørja tíð vátta fyrri myndugleikunum, at serkunnleiki læraranna á Miðmáskúlanum í Suðuroy er fullt á hædd við serkunnleikan á øðrum miðnámskúlam í danska kongarikinum. Á mangar hætur halda vit, at tað er betur fyrri tann einstaka næmingin at ganga á einum so lítum studentaskúla sum Miðmáskúlanum í Suðuroy. Lítla næmingatalið ger nevniliga tað, at lærarar og næmingar fáa tíð at koma at kenna hvønnannan. Hetta ger, at tað altíð er lættari hjá tí einstaka næminginum at vena sær til tann einstaka læraran, ið hann ikki sær sum tann stranga arbeiðsgevaran, men heldur sum ein vinmann ella eina vinkonu, ið vil hjálpa tær á leið.

Hesi ár hava fyrri meg, og vónandi eisini fyrri mínar floksfelagar – bæði úr 3.x og mínun 3.a – verið tær sera góðar. Hesi árin hava vit lært eina rúgvu av ymiskum tøkniligum og mentanarlígu tilfari, men við síðuna av tí bókliga hava vit eisini lært at virða hvønn annan, sjálvt um sjónarmiðini hjá hvørjum einstøkum ikki eru tey somu. Virðing fyrri sjónarmiði einstaklingsins er neyðug, um ein skal kunna vera partur av einum skúla-umhvøvi á 120 fólk í aldrinum 16-60 ár. Sjálvandi hevur eitt sindur av neistaroki verið av og á, men hesir neistar hava aldri verið førir fyrri at kynt nakað bál.

Tiltøkini, ið vit nýklektu pisurøða verið saman um, hava verið nokur í tali. Vit hava sávnad pening saman, so at farast kundi til London, har vit høvdu eina frálíka viku saman. Vit hava verið við í útforðursamstarvinum OZON, ið endaði

við blaðútgávu, vit hava havt ymiskar frálíkar veitslur saman og at enda, so hava vit havt nógv mennandi kjak, bæði í tímunum og í frikorterunum. Serliga minnst eg tað lívliga kjakið nú uppundir valini í vár.

Men nú er alt hetta komið at enda, og vil eg frá hjartanum ynskja øllum mínum 28 vinum, ið standa her, hjartans tøk fyrri tey trý frálíku árin, ið vit hava verið saman. Eg eri vísur í, at tit taka undir við mær, tá ið eg sigi, at hesi árin hava verið ein tann besta av fyrrnevndu yvirgangsríttunum ella mansroynsrunum, sjálvt um alt var líka við at fara í vaskið undir verkfallinum eftir jól. Men lat tað fara. Vit mugu bert vóna, at komandi studentar ikki fara at verða fyrri tilfúk.

Eg veit, at allar pisurnar taka undir við mær, tá ið eg veig okkum øll vil takk. Gudi fyrri okkara kunnskaparlígu gávur, lærarunum fyrri at læra okkum at nýta hesar gávur á rættan hátt, samfelagum fyrri tann pening, ið nýttur er til okkara útbúgving og at enda familju, makum og vinum fyrri tað avbera tolssemi, ið tey hava sýnt okkum hesi trý árin. Hetta hevur alt verið við til at ment okkum til teir persónarnar, ið vit eru í dag.

Vit hava nú fingið eina breiða mentanarlaga 'akgrund, ið eg í kvøld frá hesum røðarapalli fari hesum studentarnar í Suðuroynni 1998 at lova mær at lova, at vit fara at nýta á skilabestan hátt, so at vit einaferð fáa sólina aftur at skína í Suðuroynni.

Lat sólstrálmarnar, ið hava stavað niður á okkum gjøgnum mjørkan í dag, vera mynd um gleðina í okkara hjørtum og um bjørt framtíðarútlit. Suðuroynni og okkum øllum at gagni.

Takk fyrri øll somul og góða jóansóku!